

מומחים בינ"ל - וסוכני AI: תובנות ראשונות מסדנה לפיענוח עתיד הסכסוך הישראלי-פלסטיני

אודי דקל ועופר גוטרמן | גיליון 2204 | 19 באוקטובר 2026

ב-15 באוקטובר 2026 נערכה במכון למחקרי ביטחון לאומי סדנה היברידית (המשלבת מומחים אנושיים ובינה מלאכותית) לבחינת ארבע חלופות להתמודדות עם הסכסוך הישראלי-פלסטיני:

1. **המשך ניהול הסכסוך** - בהתאמה ובהסתגלות להתפתחויות במצב.
2. **תוכנית ההכרעה** - החלת ריבונות ישראלית על יהודה ושומרון, פירוק הרשות הפלסטינית ועידוד הגירת פלסטינים מהאזור.
3. **הסכם כולל המבוסס על רעיון שתי מדינות לשני עמים**.
4. **התמרת הסכסוך במודל מדורג לבלימת הגלישה למציאות של מדינה אחת**. המתווה כולל היפרדות מדינית, טריטוריאלית ודמוגרפית, לצד חיזוק היכולות האזרחיות של ישות פלסטינית בעלת ריבונות **מוגבלת: PEELS** (Palestinian Entity with Limited (Security) Sovereignty).

במסגרת יום הסדנה, כחמישים מומחים מהארץ ומהעולם בחנו תוצאות של סימולציה דיגיטלית שניהל המכון בחודשים האחרונים ודנה בחלופות השונות ובמשמעויותיהן לביטחון הלאומי ולאינטרסים של מדינת ישראל.

הסימולציה עצמה כללה פלטפורמת בינה מלאכותית ובה כחמישים סוכני AI, שדימו שחקנים אמיתיים וקיבלו החלטות במהלך מאות הרצות של כל אחת מהחלופות שנבחנו, לרבות תקשורת בין השחקנים והתמודדות עם אירועי משבר. הסימולציה בחנה את אופן התפתחותן של החלופות השונות במהלך שלוש שנים (למעשה עד סוף העשור).

נקודת המוצא של הסימולציה היא הדיכוטומיה הכוזבת של השיח הפוליטי והבינלאומי הנוכחי, הכופה בחירה בין שתי אשליות:

- **אשליית החד-צדדיות**: סיפוח זוחל ותוכניות הכרעה. תוצאותיה - יצירת מציאות של מדינה אחת (אובדן האופי היהודי או הדמוקרטי של המדינה), בידוד בינלאומי ואזורי, חיכוך וטרור מתמיד.
- **אשליית ההסכם הכולל**: ניתן להגיע להסכם כולל בין ישראל לפלסטינים, במתווה של שתי מדינות לשני עמים באבחה אחת, עם מענה מעשי לכל סוגיות שבליבת המחלוקת.

תובנות ראשונות שעלו בסימולציה

1. פיצול בתפיסות העולם בחברה הישראלית:

- א. מצד אחד, אמונה כי ניתן להכריע את השאיפות הלאומיות הפלסטיניות ולהחיל את הריבונות הישראלית על כל שטחי יהודה ושומרון. אלו, התומכים בהכרעה, מבינים כי התוצאה היא מציאות של מדינה אחת, והם מוכנים לספוג סנקציות ובידוד בינלאומי לשם כך;
- ב. מצד שני, הבנה כי מציאות של מדינה אחת משמעותה אובדן החזון הציוני של מדינה יהודית, דמוקרטית, בטוחה ומשגשגת, בידוד וחרם בינלאומי על ישראל והפסקת הגיבוי האמריקאי.

2. **חלופת ניהול הסכסוך הצליחה לשרוד ולהתקיים לאורך שלוש השנים, אך המציאות בשטח הלכה והידרדרה ברוב הגדול של ההרצות.** הבחירה בהמשך ניהול סכסוך היא נוחה ביותר לכל ממשלה, מכיוון שאינה מחייבת החלטות קשות. אולם, ברוב המקרים היא לא הצליחה לבלום את הגלישה למציאות של מדינה אחת, את העלייה ברף האלימות של שני הצדדים, וכן את היחלשות הרשות הפלסטינית והתחזקות של חמאס.
3. **תוכנית ההכרעה נעצרה במרבית ההרצות, אך יצרה עובדות בשטח שקשה היה לגלגל לאחור.** ברוב המקרים, יישום תוכנית ההכרעה לא הגיע להשלמה בטווח שלוש השנים בעיקר בשל לחץ אמריקאי ובינלאומי, התנגדות פלסטינית לקנטוניזציה וכישלון של מאמצי עידוד הגירה מרצון. אולם, הצעדים החד-צדדיים שהתבצעו, לרבות החלת ריבונות ישראלית על שטחי יהודה ושומרון והקרסת הרשות הפלסטינית יצרו מציאות שקשה היה להסב לאחור - גם כשהמהלך נעצר.
4. **ההסכם הכולל הוא הטוב ביותר לאינטרס הישראלי ארוך הטווח, אך אינו ישים בעת הנוכחית ודורש גישור על פערים ומכשולים רבים.** יישומו מותנה באחריות ביטחונית גוברת של ישראל ממערב לירדן וחופש פעולה לאכיפת סידורי הביטחון; ברשות פלסטינית שמתפקדת באפקטיביות והיא בעלת מונופול על הכוח הפלסטיני ופועלת לדה-רדיקליזציה של הציבור הפלסטיני; בחמאס חלש, שאינו יכול להתעצם צבאית ולשקם תשתיות טרור; בתמיכה אזורית ובינלאומית, המחייבת את הפלסטינים לעמוד בהתחייבויותיהם; וכן בתמורות אזוריות וכלכליות לישראל.
5. **היות שבתנאים הנוכחיים לא ניתן לגשר על הפערים הנדרשים לקידום הסכם הכולל, נדרשת תוכנית מעבר לבניית התנאים להסדר מדיני, תוך השארת מפתחות הביטחון בידי ישראל (וזו תוכנית ה-PELS);** וביציבות פוליטית בישראל וברשות הפלסטינית. קריסת הרשות או בחירות בישראל צפויים לעצור כל תהליך מדיני.
6. **חלופת ה-PELS הניבה תוצאות טובות יותר וכיום מתבררת כדרך היחידה לבלום את ההידרדרות לעבר מציאות של מדינה אחת.** בד בבד, היא מהווה טרנספורמציה של הסכסוך ומתווה מסלול להסדר מדיני עתידי, תוך שמירה על חופש פעולה מבצעי ואחריות ביטחונית גוברת לישראל ממערב לירדן.
7. **התחווה זיקה הדוקה בין יישום מתווה 20 הנקודות שהציג הנשיא טראמפ לייצוב ושיקום רצועת עזה לבין היכולת להוביל תהליך מדיני מול הרשות הפלסטינית.** לשם כך נדרש לדבוק במתווה לפירוק חמאס מנשקו, להעביר את השליטה האזרחית ברצועה לידי הוועדה האזרחית הטכנוקרטית (NCAG), ולעודד את הרשות הפלסטינית ליישם את הרפורמות הנדרשות ממנה, כדי שתוכל בעתיד לקבל אחריות גם לרצועה.
8. **בלי מיגור הטרור היהודי, לא תיתכן התקדמות מדינית.** נדרשת אכיפה נחושה נגד טרור ואלימות מצד קיצונים יהודים, לצד סיכול הטרור הפלסטיני. צעדים אלו חיוניים ליציבות, להפחתת הלחץ הבינלאומי המופעל על ישראל ולבניית אמון ישראלי-פלסטיני. האופן שבו ממשלת ישראל מאפשרת לטרור היהודי להימשך ממחיש את אוזלת ידה ומחליש את דרישתה לאחריות ביטחונית גוברת.
9. **הרשות הפלסטינית היא נקודת תורפה בכל מסלול מדורג.** חולשה תפקודית, מאבקי ירושה, או קריסה עלולים לעצור את PELS וכל הסדר מדיני, וליצור חלל שחמאס או גורמים קיצוניים אחרים ימלאו. לחמאס כוח וטו מעשי אם אינו מפורק מנשקו ומורחק מהשלטון.
10. **הפוליטיקה הישראלית מתקשה להתמיד בתהליכי הסדרה.** קואליציות שבריריות, בחירות תכופות ולחצים מצד קבוצות פוליטיות מקשים על קידום תהליך מדורג ורציף.
- כדי לשנות כיוון, על הממשלה הבאה בישראל לפעול מיד בשני מישורים: למגר את הטרור היהודי ולחזק את הרשות הפלסטינית, במקום לקדם את קריסתה. צעדים אלה יחזקו את עמדת ישראל שלפיה יש לפרז את הישות הפלסטינית ולהותיר בידי ישראל אחריות ביטחונית גוברת. בד בבד, הם יסייעו להפחית את הלחץ הבינלאומי על ישראל ולרתום את מדינות ערב המתונות להצלחת התהליך.**

לסיכום, חלופת ה-PELS סיפקה את המענה הטוב יותר בממדי הצלחה שנבחנו בסימולציה: (1) ביטחון – שמירה על ביטחונם של אזרחי ישראל ועל תחושת הביטחון שלהם; (2) משילות פלסטינית אפקטיבית, ללא שילוב חמאס במנגנונים, תוך שמירה על יציבות פנימית, ופעולה נחושה למניעת טרור ואלימות; (3) רצף טריטוריאלי ותפקודי המאפשר לצה"ל למנוע את צמיחתן של תשתיות טרור ביהודה ושומרון ולצמצם חיכוך בין אוכלוסיות; (4) לגיטימציה ותמיכה אזורית

ובינלאומית; (5) יציבות פנימית יחסית בישראל; (6) יכולת לנטרל גורמים מכשילים (spoilers); (7) יצירת התנאים לכינונו של תהליך מדיני, מתוך הבנה שבטווח הארוך, היפרדות לשתי ישויות מדיניות נפרדות ומובחנות היא הדרך היחידה לשמור על החזון הציוני של מדינת ישראל.

תובנה מרכזית שהתחדדה בסדנה היא המעבריות האפשרית בין החלופות השונות. ניהול סכסוך אמיתי, כזה שיציב יעדים אסטרטגיים וישפר את המציאות בשטח במקום להחריף אותה, יוכל לשרת מעבר לתוכנית ה-PELS, שבתורה יכולה להיות פוטנציאל של גשר והכנת התנאים להסכם כולל עתידי, להרחבת 'הסכמי אברהם' ולשינוי מהותי במצבה האסטרטגי של מדינת ישראל.

בינתיים, בהיעדר הכרעה ציבורית, תוכנית ההכרעה מתקדמת בשטח ללא תמיכה ציבורית רחבה בישראל, בעוד הציבור אינו נחשף להשלכותיה של מציאות של מדינה אחת: אובדן אופייה היהודי-דמוקרטי של המדינה, פגיעה בביטחון הפנימי והחיצוני, בידוד בינלאומי מכביד, פגיעה בכלכלה והתגברות מגמת העזיבה של ישראלים מהמדינה.

עורכי הסדרה: ענת קורץ, רינת חרש ואלדד שביט.